

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСВІТНІХ СИСТЕМ УКРАЇНИ

© 2014 ШЕВЧУК А. В.

УДК 37:332.05

Шевчук А. В.

Використання зарубіжного досвіду для управління розвитком регіональних освітніх систем України

У статті представлено та охарактеризовано основні напрями адаптації зарубіжного досвіду з метою забезпечення трансформації регіональних освітніх систем. Обґрунтовано допустимість плюралізму форм власності навчальних закладів, у тому числі приватної освіти, згідно з досвідом розвинених країн. Виокремлено пріоритети забезпечення доступності освіти з точки зору фізіологічних та фінансових можливостей особи, що навчається, які практикуються в розвинених країнах. Визначено варіативність адаптації зарубіжного досвіду трансформації регіональних освітніх систем до вітчизняного інституціонального середовища. Досліджено основні напрями адаптації зарубіжного досвіду в контексті забезпечення трансформації регіональних освітніх систем. Розглянуто конкретні заходи з підвищення конкурентоспроможності освіти в Україні та способи стимуляції співпраці освітніх, наукових установ і бізнесу. Виділено провідну роль забезпечення неперервності освітнього процесу та ревіталізації сучасної університетської науки України для забезпечення розвитку регіональних освітніх систем.

Ключові слова: регіональна освітня система, зарубіжний досвід, адаптація досвіду, трансформація

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 11.

Шевчук Андрій Васильович – доктор економічних наук, старший науковий співробітник, сектор просторового розвитку, Інститут регіональних досліджень НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

Email: avshevc@gmail.com

УДК 37:332.05

UDC 37:332.05

Шевчук А. В. Использование зарубежного опыта для управления развитием региональных образовательных систем Украины

В статье представлены и охарактеризованы основные направления адаптации зарубежного опыта с целью обеспечения трансформации региональных образовательных систем. Обоснована допустимость плюрализма форм собственности учебных заведений, в том числе частного образования, согласно опыту развитых стран. Выделены приоритеты обеспечения доступности образования с точки зрения физиологических и финансовых возможностей учащегося, которые практикуются в развитых странах. Определена вариативность адаптации зарубежного опыта трансформации региональных образовательных систем к отечественной институциональной среде. Исследованы основные направления адаптации зарубежного опыта в контексте обеспечения трансформации региональных образовательных систем. Рассмотрены конкретные меры по повышению конкурентоспособности образования в Украине и способы стимуляции сотрудничества образовательных, научных учреждений и бизнеса. Выделена ведущая роль обеспечения непрерывности образовательного процесса и ревитализации современной университетской науки Украины для обеспечения развития региональных образовательных систем.

Ключевые слова: региональная образовательная система, зарубежный опыт, адаптация опыта, трансформация

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 11.

Шевчук Андрей Васильевич – доктор экономических наук, старший научный сотрудник, сектор пространственного развития, Институт региональных исследований НАН Украины (ул. Козельницкая, 4, Львов, 79026, Украина)

Email: avshevc@gmail.com

Shevchuk A. V. Utilization of Foreign Experience for Management of the Development of Regional Educational Systems of Ukraine

The article outlines and gives account of principal directions for adaptation of foreign experience with a view to ensuring transformation of regional educational systems. Rationale is provided for acceptability of pluralism of ownership forms of educational institutions, including private education, in accordance with the experience of developed countries. Priorities are singled out for ensuring accessibility of education in terms of physiological and financial capabilities of the individual receiving education which are practiced in developed countries. Variability of adaptation of foreign experience in transforming regional educational systems to the national institutional environment is determined. Principal directions for adaptation of foreign experience within the context of ensuring transformation of regional educational systems are studied. Individual steps aimed at increasing competitiveness of Ukrainian education and methods of stimulating cooperation among educational, scientific research institutions and business entities are considered. The key role of ensuring continuity of the educational process and revitalization of the modern university education of Ukraine is singled out in the process of ensuring development of regional educational systems.

Keywords: regional educational system, foreign experience, adaptation of experience, transformation

Pic.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 11.

Shevchuk Andriy V. – Doctor of Science (Economics), Senior Research Fellow, Sector of Spatial Development, Institute of Regional Researches NAS of Ukraine (vul. Kozelnytska, 4, Lviv, 79026, Ukraine)

Email: avshevc@gmail.com

Вступ. Сучасні процеси регіоналізації з поступовою децентралізацією управління різними сферами суспільного життя актуалізують необхідність дослідження нових просторових утворень – регіональних освітніх систем. Вони формуються на тлі системних освітніх процесів, пов'язаних із просторовою мобільністю населення з метою

споживання освітніх послуг. Наразі в Україні формування таких систем відбувається досить стихійно та некеровано, в результаті чого спостерігається різка невідповідність системи освіти іншим регіональним підсистемам, зокрема й регіональному ринку праці. Тому на даний момент важливим завданням державної освітньої політики постає за-

безпечення таких трансформацій регіональних освітніх систем (РОС), щоб вони чинили максимально стимулятивний вплив на соціально-економічний розвиток регіонів. У зв'язку з цим слід звернутись до досвіду інших країн, які в даному напрямі досягли значних успіхів. Тому вивчення цього питання є актуальним та потребує активних наукових пошуків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До питання вивчення зарубіжного досвіду у сфері регулювання освіти зверталось чимало вітчизняних науковців. Зокрема тут варто відзначити напрацювання таких вчених, як Ю. Бажал, Л. Ващенко, Л. Гриневич, О. Гук, Д. Дзвінчук, О. Другов, Г. Захаревич, М. Згуровський, В. Кремень, В. Кулешова, Т. Лукіна, С. Ніколаєнко, О. Овчарук, В. Пашков, Л. Рижак, А. Сбруєва, Л. Семів, Г. Степаненко та інших. Водночас дуже мало уваги приділено конкретизації пріоритетних напрямів адаптації зарубіжного досвіду з метою обґрунтування способів трансформації регіональних освітніх систем як потужних детермінант загального соціально-економічного розвитку регіону. Власне це обумовило вибір даної проблеми дослідження.

Метою даною статті є наукове обґрунтування пріоритетних напрямів адаптації зарубіжного досвіду трансформації регіональних освітніх систем до вітчизняних реалій. У контексті досягнення поставленої мети були сформульовані наступні завдання:

- системне представлення та характеристика основних напрямів адаптації зарубіжного досвіду з метою забезпечення трансформації регіональних освітніх систем;
- обґрунтування допустимості плюралізму форм власності навчальних закладів, у тому числі приватної освіти, згідно з досвідом розвинених країн;
- виокремлення пріоритетів забезпечення доступності освіти з точки зору фізіологічних та фінансових можливостей особи, що навчається, які практикуються в розвинених країнах.

Виклад основного матеріалу дослідження. При вивченні зарубіжного досвіду трансформації регіональних освітніх систем слід зосереджувати увагу на 4-х ключових аспектах, а саме: концептуальних підходах забезпечення трансформацій в освіті на наддержавному, національному і регіональному рівнях; характеристиках трансформацій як процесу з відповідними часовими, причинно-наслідковими, органічними, ресурсними та іншими ознаками; ключових факторах, що зумовлюють трансформації освітніх систем, володіють певними характеристиками і через коригування котрих можна здійснювати ефективний вплив на регіональні освітні системи згідно з декларованими цілями; детермінації освітніми системами інших суспільних явищ та процесів, виконання цілей національного і регіонального розвитку, особливо стратегічного характеру.

Зазвичай повне копіювання будь-яких освітніх моделей і феноменів інших країн є непродуктивним. Національні моделі освіти слід розбудовувати, керуючись національними потребами і особливостями. Тому запозичення досвіду інших країн може викликати спротив щодо специфічності інституціональної основи регіону загалом та його РОС зокрема, яка базується на укоріненій тисячоліттями системі цінностей українського народу та окремих етносів, що про-

живають у межах визначених територіальних суспільних систем. З метою недопущення втрати такої специфічності, що сьогодні особливо актуально для європейських країн унаслідок впровадження Болонського процесу, важливо конкретизувати *механізм адаптації зарубіжного досвіду трансформації РОС до вітчизняного інституціонального середовища*. Схематично його будова відображена на рис. 1. Виняткову увагу тут слід зосереджувати на спільних середовищних характеристиках вітчизняних та зарубіжних як освітніх, так і суспільних систем загалом. У цьому контексті потребує вивчення історичних передумов державотворення, інституціональних основ способу життя, системи цінностей, традицій, релігійних характеристик у межах визначених територій.

Отже, при вивченні зарубіжного досвіду трансформації РОС слід зосереджувати увагу на:

- 1) концептуальних підходах забезпечення трансформацій в освіті на наддержавному (у рамках інтеграційних об'єднань, таких як ЄС, чи на території декількох держав у рамках дії дво- і багатосторонніх угод про співпрацю у сфері освіти), національному і регіональному рівнях;
- 2) характеристиках трансформацій як процесу з відповідними часовими, причинно-наслідковими, органічними (без дисонувань із закономірностями розвитку інших регіональних підсистем і систем вищого порядку), ресурсними (у тому числі з відповідним фінансовим забезпеченням) та іншими ознаками;
- 3) ключових факторах, що зумовлюють трансформації освітніх систем, мають певні характеристики, у тому числі характер та силу впливу, і через коригування котрих можна здійснювати ефективний (непрямий) вплив на РОС згідно з декларованими цілями;
- 4) детермінації освітніми системами інших суспільних явищ та процесів, виконання цілей національного і регіонального розвитку, особливо стратегічного характеру. Мається на увазі розуміння ролі освіти як потужної детермінанти забезпечення соціально-економічного розвитку регіону і у зв'язку з цим стимулювання освітніх процесів за окремими напрямами, що можуть слугувати потужними каталізаторами покращення ситуації різних сфер суспільного життя.

Узагальнюючи проведений огляд досвіду зарубіжних країн щодо регулювання освітньої сфери, у тому числі стосовно трансформаційних процесів, виокремимо основні *напрями* його запозичення для вітчизняних регіональних освітніх систем (табл. 1).

У першу чергу слід звернутися до досвіду зарубіжних країн стосовно формування концептуального бачення розвитку освіти як основної детермінанти соціально-економічного розвитку регіону в цілому (див. табл. 1). У ретроспективному зрізі з середини ХХ століття у розвитку освіти більшості країн проявились два важливих чинники, що ніяк не вписувались у традиційні системи: по-перше, школа почала катастрофічно відставати від темпу розвитку й оновлення знань; по-друге, у зв'язку із соціокультурними зрушеннями ХХ століття освіта стала масовою, розрахованою «на всіх».

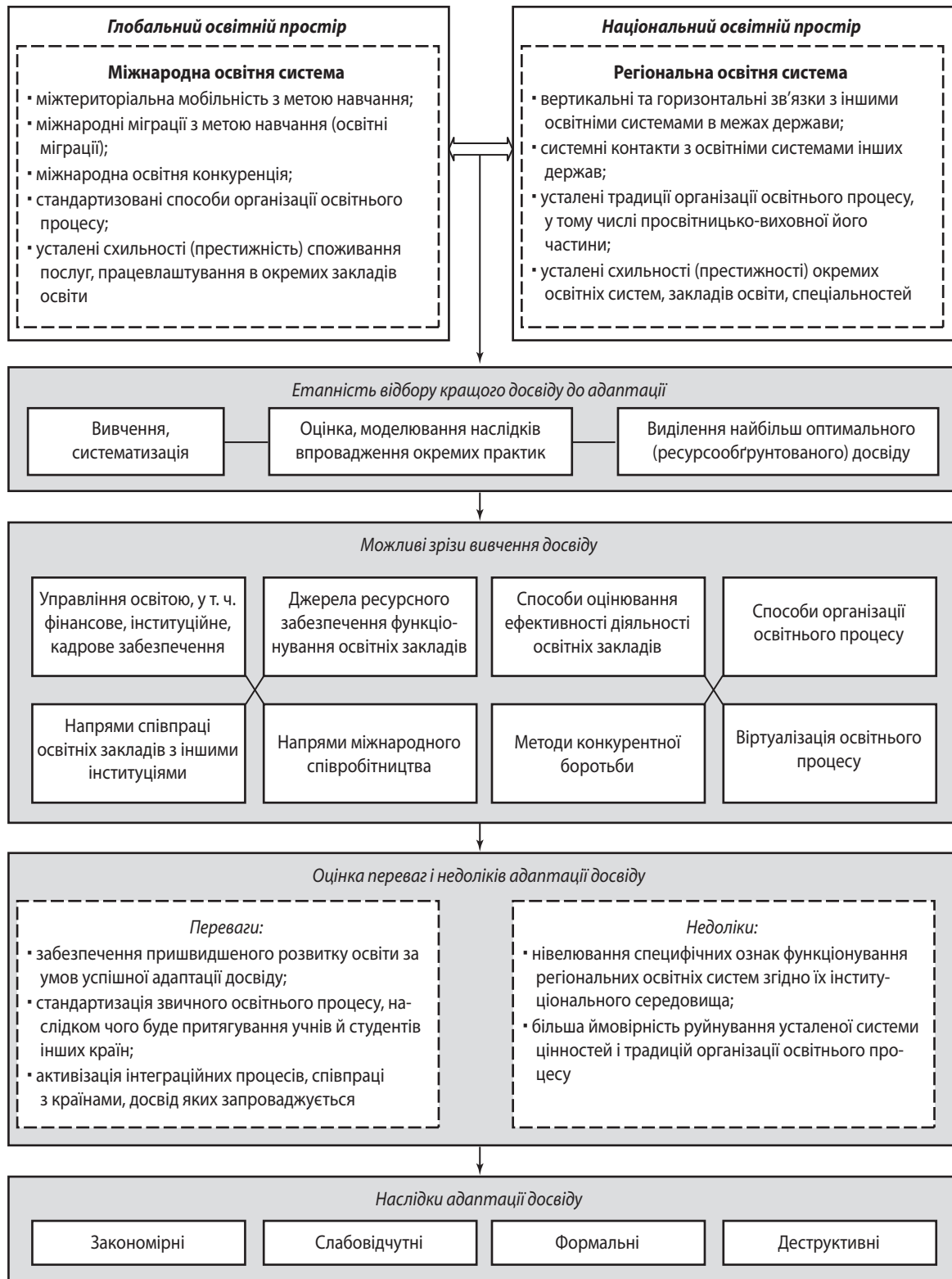

Рис. 1. Варіативність адаптації зарубіжного досвіду трансформації РОС до вітчизняного інституціонального середовища*

* Складено автором

Відтоді ці чинники обумовили чимало спроб реформування та якісних зрушень в освітніх системах більшості країн світу. У зв'язку з цим спрямованість освіти на засвоєння системи знань, яка була традиційною й виправданою ще декілька

десятиліть тому, вже не відповідає сучасному соціальному замовленню, що вимагає виховання самостійних, ініціативних і відповідальних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих та еко-

Основні напрями адаптації зарубіжного досвіду в контексті забезпечення трансформації регіональних освітніх систем*

№ з/п	Напрямок	Загальна характеристика	Значення для трансформації регіональних освітніх систем
1	Структурно-рольовий	Формування концептуального бачення розвитку освіти як основної детермінанти соціально-економічного розвитку регіону в цілому	Підвищення ефективності управління, у т. ч. ресурсного забезпечення, регіональних освітніх систем, їх якісних параметрів
2	Інформаційно-обліковий	Удосконалення (поглиблення) інформаційної бази регулювання розвитку регіональних освітніх систем	Можливість міждержавних порівнянь, прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень
3	Майновий	Плюралізм форм власності навчальних закладів, допустимість приватної освіти	Формування конкурентного середовища між освітніми закладами різної форми власності
4	Фінансово-прибутковий	Додаткові можливості фінансового забезпечення функціонування освітніх закладів	Посилення конкурентних позицій окремих освітніх закладів, здатних диференціювати джерела доходу та ефективно їх перерозподіляти
5	Науковий	Посилення наукового напрямку діяльності освітніх закладів	Підвищення можливостей розвитку осіб, що навчаються, реалізації їх творчості й інноваційності; підвищення рівня професіоналізму викладацького складу; посилення прикладного характеру дисциплін
6	Організаційний	Адаптивне інституційне забезпечення	Більш дієвий та конкретизований вплив на розвиток освітніх систем з прямими системними контактами, незалежним контролем за якістю освітнього процесу
7	Комунікаційний	Забезпечення доступності освіти	Залучення осіб з найвищим інтелектуальним потенціалом супроти вищих фінансових чи фізичних (у плані здоров'я) можливостей
8	Мотиваційний	Мотивація професійної діяльності та розвитку науково-педагогічних кадрів	Підвищення якісних характеристик через більш продуктивну та інноваційну наукову і педагогічну діяльність професійних кадрів у сфері освіти
9	Компетентнісно-змістовний	Реалізація компетентнісного підходу в організації освітнього процесу	Підвищення компетентності педагогічних кадрів, фахівців у сфері управління освітою
10	Темпологічний	Забезпечення якісної неперервної освіти	Підтримка на належному рівні професіоналізму осіб, недопущення старіння знань
11	Законнісний	Подолання формалізму, суб'єктивних оцінок рівня знань, права надання освітніх послуг	Формування добросовісного конкурентного середовища розвитку регіональних освітніх систем
12	Міжсуб'єктний	Подолання бар'єрів між особою, що навчається та педагогом	Підвищення якісних результуючих характеристик освітнього процесу та рівня підготовки осіб, що навчаються
13	Змістовний	Посилення профорієнтаційної діяльності	Залучення у вищі освітні рівні більш цілеорієнтованих і мотивованих до навчання осіб
14	Інституціональний	Збереження укорінених традицій організації освітнього процесу	Одержання додаткових конкурентних переваг за рахунок винятковості інституціонального середовища, традицій організації освітнього процесу

* Складено автором

номічних завдань [1, с. 15]. Тобто нинішня вагомість освіти для соціально-економічного розвитку повинна проявлятися у підготовці професіоналів та всебічно розвинених особистостей, здатних через свою працю покращувати середовище та способи людської життєдіяльності. З іншого боку, освітня система повинна слугувати інноваційним середовищем реалізації інтелектуального потенціалу осіб, що навчаються, та тих, хто тут працює.

На жаль, наразі в Україні домінує характерний для розвинених країн середини ХХ століття підхід «масовості»

освіти. Відтак якісні результуючі характеристики вітчизняних регіональних освітніх систем значно поступаються закордонним аналогам.

Виокремлення напрямку адаптації зарубіжного досвіду «вдосконалення (поглиблення) інформаційної бази регулювання розвитку регіональних освітніх систем» є закономірним у силу практичної неможливості міждержавних порівнянь даних освітньої статистики. Статистичні дані, що подаються на загальнодержавному рівні та в регіональному розрізі, не відображають у повній мірі ситуацію

щодо кількісно-якісних характеристик освітнього процесу. У зв'язку з цим, на наш погляд, було б корисним запозичити практику ведення обліку у сфері освіти згідно з індикаторами, представленими у доповіді ОЕСР «Погляд на освіту 2011: індикатори ОЕСР» [2]. Наведені тут показники дозволяють комплексно оцінити поточний та перспективний стани розвитку регіональних освітніх систем. Зокрема заслуговує на увагу той факт, що такі показники подаються в розрізі тих, що відображають [3]:

- результати навчання на різних рівнях освіти, що передбачають навчальні досягнення, перехід на інший ступінь освіти й працевлаштування, а також довготермінові, що передбачають рівень зайнятості, заробітної плати тощо;
- факторні ознаки з позитивним чи негативним впливом на досягнення відповідних результатів навчання;
- ресурси, зокрема через інвестиції в освіту (людський капітал);
- процес, зокрема доступність до освіти, умови та методики освітнього процесу тощо.

Актуальним для вітчизняних регіональних освітніх систем є досвід інших країн у контексті доцільності плюралізму форм власності навчальних закладів, допустимість приватної освіти. Як відомо, Конституцією України регламентовано право кожного на освіту і те, що держава забезпечує доступність та безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах [4]. Декларацією прав людини ООН теж регламентовано, що кожна людина має право на освіту. Освіта має бути безоплатною, хоча б у тому, що стосується початкової і загальної. Початкова освіта повинна бути обов'язковою. Технічна і професійна освіта мають бути загальнодоступними, а вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного [5]. В Україні наразі кількість приватних навчальних закладів невинно зростає, що змушує оцінювати доцільність таких процесів. Слід констатувати, що наявність приватних закладів освіти є поширеною в розвинених країнах. Для прикладу, більш як половина вузів США є приватними закладами, проте 79 % студентів навчаються в громадських вузах [6, с. 304]. Виключність освіти за державний кошт характерна, для прикладу, Скандинавським країнам високих соціальних стандартів, а переважання приватного інвестування в людський капітал спостерігається серед коледжів «Ліги плюща» США. За міжнародними критеріями освіта є рентабельною галуззю. Проте це не означає, що вона повинна повністю заробляти на свій розвиток і вносити частку в бюджет держави. Освіта робить це опосередковано, через свій продукт – навчання і підготовку фахівців. За оцінкою експертів, 56 % ВВП у кожній державі створюють працівники, які здобули вищу освіту [7; 8]. Виходячи з таких міркувань, для вітчизняних регіональних освітніх систем основна частина осіб повинна навчатись у закладах державної форми власності із жорстким контролем неприпустимості розриву в якісних характеристиках організації освітнього процесу від приватних, де сегментна орієнтованість на заможних громадян допускатиме більшу потугу для здобуття конкурентних переваг.

Забезпечення доступності освіти виділено як один із напрямів адаптації досвіду зарубіжних країн у силу актуалізації даного питання як дещо вторинного (наслідкового) відносно вже охарактеризовано – плюралізму форм власності освітніх закладів. Доступність освіти означає мобільну, фінансову та фізіологічну спроможність кожного громадянина здобути відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень згідно з особистими потребами та очікуваннями. Протягом другої половини ХХ – початку ХХІ ст. багато країн світу за допомогою різноманітних загальнодержавних і галузевих стратегій здійснили перехід від елітарної моделі (вищої) освіти, коли доступ до неї мала виключно еліта (аристократична чи фінансова), до масової моделі, коли значна частина випускників середньої школи продовжує навчання у вузах [9, с. 138]. Звичайно, масовість вищої освіти є неприпустимою, тут важливий у більшій мірі якісний аспект її здобуття. Проте доступність освіти актуалізується на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях відповідно до потреб та здібностей особистості.

При забезпеченні доступності освіти важливо врахувати також інтереси осіб з обмеженими фізичними можливостями. У межах міжнародного руху «Освіта для всіх» (Education For All – EFA), ініційованого ЮНЕСКО, першочерговим завданням суспільного розвитку стає забезпечення кожного правом на задоволення освітніх потреб, отримання якісної базової освіти. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема задоволення освітніх потреб дітей і молоді з обмеженими можливостями, зокрема проблема інклюзивної освіти. Такий вид освіти може реалізуватись за моделями медичної (надання освітніх послуг в об'єктах закритого типу; характерна для Великої Британії й Італії) нормалізації (Скандинавські країни, США, Канада) і включення. Інклюзивна освіта займає пріоритетні позиції в законодавстві Канади, Кіпру, Данії, Ісландії, Індії, Мальти, Нідерландів, Норвегії, ПАР, Іспанії, Швеції, Уганди, США, Великої Британії, проте в Україні робляться лише перші кроки щодо її широкого запровадження [10]. Незважаючи на те, що в Україні порівняно нижчі можливості соціального захисту таких осіб, даний напрям забезпечення доступності освіти є також вкрай важливим.

З точки зору запозичення зарубіжного досвіду особливо актуальним залишається фінансовий аспект даного питання. Не секрет, що вартість освітніх послуг в Україні є надзвичайно високою і не останню роль в цьому відіграє розірваність українського суспільства за рівнем доходів (висока платоспроможність окремих категорій громадян), а також потужні «інвестиції» в цій сфері у формі міграційного капіталу (причому такий капітал не спрямовується через розвиток різних видів підприємництва у сфері освіти, а виступає як споживчі витрати – на оплату навчання). У зв'язку з цим адаптація зарубіжного досвіду щодо альтернативних можливостей оплати навчання є досить актуальною. Тут привабливою постає практика соціальних студентських кредитів Франції (річний процент – 7–9%) [6, с. 303].

Забезпечення доступності освіти також важливе у контексті запозичення досвіду інших країн у поширенні так званої параформальної освіти (вечірні школи, дистанційна освіта), яка передбачає програми, що замінюють

формальну школу, тобто дає другий шанс тим, хто не зміг відвідувати звичайну школу [11].

Виокремлення окремого напрямку адаптації зарубіжного досвіду мотивації професійної діяльності та розвитку науково-педагогічних кадрів є закономірним у зв'язку з численними проблемами для вітчизняних регіональних освітніх систем щодо якості наукової та педагогічної діяльності фахівців даної сфери. Досвід країн ОЕСР свідчить, що в більш ніж 35-ти країнах введена система додаткових виплат вчителям, що показують найвищі результати і мають високу кваліфікацію. Деякі країни – члени ОЕСР підвищують зарплати вчителям, які працюють з важкими підлітками в несприятливих районах [6].

Напрямок забезпечення якісної неперервної освіти у нинішніх умовах є особливо актуальним. Значною мірою це обумовлено практичною необліковістю таких процесів. Разом з тим, у розвинених країнах 40 % дорослих бере участь у програмах формальної та неформальної освіти. В Україні такий рівень якщо і досягається, то часто має формальний характер. Тому важливо звертатись до досвіду інших країн, зокрема США, де такий вид освіти називається подовженою, США і Канади, де реалізуються програми кооперативної освіти, Великобританії, де організуються так звані сендвіч-курси, які пропонують оптимальне чергування навчання і роботи. Кооперативне навчання в силу поступового, хоча і проблемного, розвитку бізнес-середовища, повинно сьогодні активно підтримуватись і в Україні, поетапно просуваючись на ринок освітніх послуг у межах регіональних освітніх систем. Також у розвинених країнах Європи (Німеччині, Великобританії, Швеції, Франції) вдало поширюється концепція «відновлюючої освіти», основною ідеєю якої є розподіл навчання на невеликі дози, які можуть чергуватись або проходити паралельно з трудовою діяльністю протягом життя людини [11].

На тлі усіх можливих напрямів адаптації зарубіжного досвіду, що дозволять забезпечити конструктивні трансформації регіональних освітніх систем, важливим є й досвід збереження укорінених традицій організації освітнього процесу. Отже, право кожної регіональної освітньої системи на самобутній вияв в організації освітнього процесу та інших напрямках освітньої діяльності є обов'язковим.

В перспективі після аналізу та вибору напрямів використання зарубіжного досвіду розвитку РОС підвищення конкурентоспроможності освітньої системи України має відбуватися у таких стратегічних напрямках.

По-перше, має відбутися структурна зміна будови таких систем: системоформуючим ядром кожної РОС мають стати університети третього тисячоліття. Вони повинні стати центральними ланками РОС, на які мають орієнтуватися всі інші підсистеми РОС.

По-друге, необхідно виробити новітню модель такого університету, який би став не тільки установою для навчання людей будь-якого віку, геронтологічною лабораторією, новітньою освітньою установою для молоді, центром виробництва новітніх біологічних, освітніх, соціальних та інших технологій, потрібних не тільки для виробництва інформації, послуг і товарів, але й необхідних кожній людині у практиці її життєдіяльності; такий університет повинен стати управлінським центром РОС.

По-третє, університети третього тисячоліття мають стати вогнищами дифузії технологічних інновацій до всіх елементів не тільки РОС, але й регіональних суспільних систем загалом за допомогою включення до складу університетів бізнес-інкубаторів – установ з надання комплексу послуг (бухгалтерських, юридичних, консалтингових, інформаційних, орендних, адміністративно-технічних) новостворюваним підприємницьким суб'єктам; інноваційних структур, здатних продукувати інновації, необхідні найрізноманітнішим споживачам не тільки в Україні, але й в інших країнах світу.

По-четверте, університети третього тисячоліття мають стати самі реципієнтами інновацій у сфері освіти і науки з інших розвинених країн світу; вони повинні стати здатними готувати середовище відповідних регіонів до сприйняття таких інновацій.

Реалізація таких стратегічних напрямів розвитку університетів третього тисячоліття стане важливим кроком до конвергенції української освіти з європейською на регіональному рівні.

В іншому випадку може відбутися втрата конкурентоспроможності системи освіти в регіонах через повільне впровадження інновацій та відсутність коригування попиту регіональних ринків праці на ті чи інші професії, що в кінцевому рахунку призведе до значного відтоку вітчизняних студентів у закордонні навчальні заклади. Такий відтік у першу чергу негативно відобразиться на вітчизняних РОС і в недалекій перспективі на вітчизняних регіональних ринках праці та національній економіці.

Конкретними заходами для підвищення конкурентоспроможності освіти в Україні мали б стати додаткові заходи стимуляції співпраці освітніх, наукових установ і бізнесу:

- створення навчально-наукових комплексів з наскрізними програмами, починаючи від дитячого садочка та закінчуючи ВНЗ, з активною і системною співпрацею з бізнесом регіону;
- організація круглих столів, семінарів та інших заходів з залученням освітян, науковців та підприємців для подолання проблем забезпечення висококваліфікованих спеціалістів для регіонального ринку праці;
- розробка програм та заходів стартапного типу (startup) з відбором та залученням перспективних ідей щодо інноваційного розвитку системи освіти та співпраці з регіональним ринком праці;
- стимулювання спільних проектів освіти, науки та бізнесу, взаємодія в рамках створення регіональних LCMS та VLE;
- підтримка та створення з органами управління освіти в області та іншими зацікавленими державними органами організаційних структур, які повинні стимулювати та контролювати впровадження інновацій в освітньому процесі, оцінювати ефект від їх впровадження;
- обговорення та розробка механізму залучення наукових кадрів та висококваліфікованих спеціалістів-практиків з реального сектора еконо-

міки до навчального процесу і підвищення якості педагогічного штату.

Очевидно, процес активізації співпраці освіти, науки і бізнесу за активної участі профільних органів державної влади вимагає достатніх часових затрат та застосування активних стимулятивних механізмів. Вказані вище заходи можуть стати дієвим базисом поступового покращення рівня конкурентоспроможності державної освітньої системи з використанням наявного інтелектуально-трудового потенціалу та переваг вигідного геополітичного розташування.

Висновки. У підсумку важливо зазначити, що проблемність впровадження зарубіжного досвіду з метою здійснення трансформації регіональних освітніх систем для організації їх конструктивного (стимулюючого) впливу на загальний соціально-економічний розвиток регіону виникає на тлі величезної кількості успішних практик інших держав, окремі з яких наведені вище. Тому слід розуміти пріоритети адаптації зарубіжного досвіду з орієнтацією на критерії послідовності, системності й сили стимулювання інших сфер суспільного життя в регіоні. Вважаємо, що такими пріоритетами повинні бути практики обліку явищ і процесів, пов'язаних з освітньою системою із публічним відображенням в офіційній статистиці, мотивації науково-педагогічних кадрів, а також подолання формалізму, суб'єктивних оцінок освітнього процесу, права надання освітніх послуг. Саме ці пріоритети повинні слугувати своєрідною відправною точкою забезпечення конструктивних трансформацій регіональних освітніх систем із подальшим завоюванням ними вагомих сегментних ніш на міжнародному ринку освітніх послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К.: К. І. С., 2004. – 112 с. – (Бібліотека з освітньої політики).
2. Education at a glance 2011: OECD Indicators [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/dataoecd/61/2/48631582.pdf>
3. Гриневич Л. М. Освітні індикатори для міжнародного оцінювання (на прикладі доповіді «Погляд на освіту 2011: індикатори ОЕСР») / Л. М. Гриневич // Теорія та методика управління освітою. – 2011. – № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : archive.nbuv.gov.ua/e-journals/ttmuo/...7/3.pdf
4. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року : Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>
5. Всеобщая декларация прав человека, принята и провозглашена в резолюции 217A(III) Генеральной Ассамблеи от 10 декабря 1948 года : Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
6. Остудімова В. А. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення вищої освіти / В. А. Остудімова // Науковий вісник ВНУ імені Лесі Українки. – 2009. – № 4. – С. 301 – 306.
7. Бескид Й. Фінансовий механізм вищої школи в умовах ринку / Й. Бескид // Фінанси України. – 2003. – № 8. – С. 103 – 106.
8. Дегтяр А. О. Адаптація зарубіжного досвіду державного фінансування вищої освіти / А. О. Дегтяр, Я. В. Календжян [Електронний ресурс]. – Режим доступу : archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpdu/2010_4/doc/.../01.pdf
9. Пашков В. О. Стратегії модернізації вищої освіти: світовий досвід (друга половина XX – початок XXI сторіччя / В. О. Пашков // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 1 (22). – С. 137 – 141.
10. Лисевич О. М. Інклюзивне навчання – рівний доступ до якісної освіти / О. М. Лисевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://do.gendocs.ru/docs/index-116967.html?page=8>
11. Кулешова В. В. До проблеми ретроспективного аналізу зарубіжного досвіду функціонування системи неперервної професійної освіти / В. В. Кулешова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pipo/2011_32.../11kvvlpe.pdf

REFERENCES

- Beskyd, I. "Finansovyi mekhanizm vyshchoi shkoly v umovakh rynku" [Financial mechanism of higher education in the marketplace]. *Finansy Ukrainy*, no. 8 (2003): 103-106.
- Diehtiar, A. O., and Kalendzhian, Ya. V. "Adaptatsiia zarubizhnoho dosvidu derzhavnoho finansuvannia vyshchoi osvity" [Adaptation of international experience of public funding of higher education]. archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpdu/2010_4/doc/.../01.pdf
- "Education at a glance 2011: OECD Indicators" <http://www.oecd.org/dataoecd/61/2/48631582.pdf>
- Hrynevych, L. M. "Osvitni indykatory dlia mizhnarodnoho otsiniuvannia (na prykladi dopovidi «Pohliad na osvitu 2011: indykatory OESR»)» [Educational indicators for international assessment (for example, the report "A Look at Education 2011: OECD Indicators")]. archive.nbuv.gov.ua/e-journals/ttmuo/...7/3.pdf
- Kompetentnisnyi pidkhd u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektivy [Competence approach in modern education: international experience and prospects for Ukrainian]. Kyiv: K. I. S., 2004.
- Kuleshova, V. V. "Do problemy retrospektyvnoho analizu zarubizhnoho dosvidu funktsionuvannia systemy neperervnoi profesiinoi osvity" [The problem of retrospective analysis of foreign experience of the system of continuous professional education]. www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pipo/2011_32.../11kvvlpe.pdf
- [Legal Act of Ukraine] (1948). http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
- [Legal Act of Ukraine] (1996). <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>
- Lysevych, O. M. "Inklyuzivne navchannia - rivnyi dostup do iakisnoi osvity" [Inclusive education - equal access to quality education]. <http://do.gendocs.ru/docs/index-116967.html?page=8>
- Ostudimova, V. A. "Zarubizhnyi dosvid finansovoho zabezpechennia vyshchoi osvity" [Foreign experience of financial provision of higher education]. *Naukovyi visnyk VNU imeni Lesi Ukrainky*, no. 4 (2009): 301-306.
- Pashkov, V. O. "Stratehii modernizatsii vyshchoi osvity: svitovyi dosvid (druha polovyna XX - pochatok XXI storichchia)" [Strategy to modernize higher education: international experience (the second half of XX - beginning of XXI century)]. *Stratehichni priorytety*, no. 1 (22) (2012): 137-141.